

Liikuntayhteisön kehittämisehdotuksia Harrastamisen Suomen mallin jatkokon

SUOMEN
OLYMPIAKOMITEA

liikunnanaluejarjestot.fi

Nykytilanne

Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia mahdollistamalla lapsille ja nuorille mieluisia ja maksuttomia harrastuksia koulupäivän yhteydessä.

Harrastamisen malli on otettu käyttöön vauhdikkaasti: se on tavoittanut Suomen kunnista yli kaksi kolmasosaa ja sen piirissä on jo satojatuhansia lapsia ja nuoria. Nyt käynnissä oleva mallin ensimmäinen vaihe on jatkoa kevään 2021 pilotille. Tällä hallituskaudella mallin vuosittainen valtakunnallinen rahoitus on ollut 14,5 miljoonaa euroa. Harrastamisen Suomen mallilla on valtionhallinnon ylläpitämä yhteyspiste, joka tukee kuntia ja harrastusten järjestäjiä sekä kerää ja jakaa hyviä käytänteitä.

Harrastamisen mallilla on tärkeä merkitys lasten liikunnan edistämisessä. Malli edistää liikuntaa tavoittamalla kokonaisen ikäluokan ja tuomalla matalan kynnyksen mahdollisuuksia heidän ulottuvilleen. Parhaimmillaan

tämä sytyttää innon ja kiinnostuksen jatkaa liikuntaharrastusta esimerkiksi urheiluseuran matkassa. Laadukkaasti toteutettu Harrastamisen Suomen malli johtaa liikunnalliseen elämäntapaan, innostaa harrastamiseen ja joskus jopa tavoitteelliseen urheiluun.

Parhailaan suunnitellaan Harrastamisen Suomen mallin tulevaisuutta ja vakiinnuttamista yli hallituskausien. Malli on tarkoitus kirjata nuorisolakiin vielä tällä hallituskaudella. Tavoitteena on juurruttaa malli pysyväksi toimintatavaksi kaikissa kunnissa.

Myös eduskuntavaalit lähestyvät, ja niitä seuraavissa hallitusneuvotteluissa määritellään mallin tulevaisuutta. Siksi nyt on oiva hetki pohtia, mitä mallin kehittämisessä tulisi huomioida. Liikuntayhteisön mielestä Harrastamisen Suomen mallista on syytä kehittää entistä pitkäjänteisempi, vaikuttavampi, liikuttavampi ja kattavammin lasten erilaisia tarpeita sekä toiveita palveleva.

Tässä liikuntayhteisön ehdotuksia mallin jatkokehittämiseen:

Ehdotuksia Harrastamisen Suomen mallin kehittämiseksi

1. PITKÄJÄNTEISYYDEN RAKENTAMINEN

- Kaikista suurin liikuntayhteisön toive on pitkäjänteisyyden kehittäminen: Harrastamisen Suomen malli tarvitsee pysyvyyttä. Rahoituksen tulisi olla nykyistä pitkäjänteisempää, jotta harrastamiseen saadaan jatkuvuutta.
- Avustuskauden tulisi olla nykyistä pidempi. Vuoden avustuksista tulisi siirtyä 2–3 vuoden avustuksiin. Tällöin seuroille olisi turvallisempaa olla mallissa mukana, ja ohjaajien palkkaaminen ja sitouttaminen olisi helpompaa.

2. YHTEISTYÖN JA KOORDINAATION VAHVISTAMINEN

- Suomessa on lähes 10 000 seuraa ja noin puoli miljoonaa vapaaehtoista seuratoiminnassa. Yli 90 % lapsista ja nuorista harrastaa seurassa liikuntaa jossain vaiheessa. Seuratoiminnalla on siis valtava osaaminen ja potentiaali harrastusten järjestäjänä, ja tätä kannattaa hyödyntää mallin toteutuksessa täysimääräisesti. Kuntien ja seurojen tulisi tehdä enemmän yhteistyötä harrastamisen järjestämiseen liittyen. Harrastusten järjestämisen mallin puitteissa tulisi olla seuroille helpompaa ja kannustavampaa. Kuntien tulee koordinoita mallia osallistaen seuroja ja yhdistyksiä. Olennaisia ovat kysymykset esimerkiksi siitä, mitä esteitä seuroilla on järjestää iltapäivisin toimintaa ja miten esteitä voidaan purkaa yhteistyössä seuran, kunnan ja koulun välillä. Seuraverkoston tulee olla keskeinen voima mallin toteuttamisessa, koska seuroilla on harrastamiseen liittyvää osaamista ja mahdollisuus rakentaa pysyvyyttä.
- Jokaisessa kunnassa tarvitaan selkeä johto, koordinointi ja viestintä toiminnalle. Erityisesti koordinaation tarve on suuri ja siihen on varattava resursseja. Jokaisen kunnan käytössä tulisi olla koordinaattori, joka osaa hyödyntää seurojen ja koulun yhteistyötä sekä pystyy laajentamaan ja vakiinnuttamaan toimintaa (koordinaattori voi olla myös jaettu pienempien kuntien välillä).
- Harrastamisen mallin potentiaali tunnistetaan myös seurakentällä. Harrastamisen mallin valtakunnallisessa toteutuksessa on kuitenkin kirkastettava sekä kunnille että seuroille mallin mahdollisuudet: miten ja miksi seurojen kannattaa olla mukana mallin toteuttamisessa. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi viestinnällä, jota voidaan toteuttaa Harrastamisen Suomen mallin yhteyspisteen, Olympiakomitean ja liikuntajärjestöjen yhteistyöllä.
- Lisäksi koulun ja harrastustoiminnan yhteistyön tiivistäminen on tärkeää. Kehittäjillä tulee olla ymmärrystä koulutuksen toimintakulttuurista. Harrastaminen tukee hienosti koulun yhteisöllisyyttä ja esimerkiksi yläkoulun alussa olevaa ryhmäytymisvaihetta. Tällä hetkellä haasteena on ollut erityisesti yläkoululaisten saaminen mukaan toimintaan.
- Hyvät käytännöt tulisi saada leviämään verkostojen avulla kunnista toisiin, jotta jokaisen kunnan ei tarvitse painia yksin samojen haasteiden kanssa. Viidellätoista liikunnan aluejärjestöllä on ylikunnallisina toimijoina hyvät valmiudet tuottaa sekä kunnille että seuroille erikseen räätälöityjä osaamis- ja verkostopalveluja – myös alueellisesti.
- Lisäksi valtakunnallista koordinaatiota on tiivistettävä vahvistamalla mallin yhteyspisteen resursseja.
- Koulun ja harrastustoiminnan järjestäjien tulisi yhteistyössä varmistaa, että harrastukset olisivat koulupäivän välittömässä yhteydessä. Lisäksi jaksamisen kannalta on tärkeää, että lapsille on tarjolla välipalaa iltapäivisin.

3. KIINNITTÄMISEN EDISTÄMINEN – AKTIIVISEMMAN, PYSYVÄMMÄN JA TAVOITTEELLISEMMAN HARRASTAMISEN TUKEMINEN

- Osa lapsista ja nuorista löytää mallin puitteissa kipinän tavoitteelliseen harrastamiseen. Kaikkien perhe-tausta, esimerkiksi varallisuus tai vanhempien jaksaminen, ei kuitenkaan tue hakeutumista tavoitteelliseen harrastamiseen. Siksi mallia tulisi voida kehittää niin, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kiinnittyä harrastamiseen.
- Kokeilevan ja kerhomaisen toiminnan lisäksi tulee huomioida lapset ja nuoret, jotka haluavat harrastaa aktiivisemmin. Mallin tulisi luoda kiinnittymistä seuratoimintaan ja mahdollistavia polkuja urheiluylikoulutoimintaan.
- Jos nuori osoittaa erityistä innostusta harrastusta kohtaan, tulee hänelle olla kannustavaa jatkaa myös ohjaajana harrastuksen parissa.
- Harrastamisen mallin ja urheiluakatemiatoiminnan yhteenliittymää tulisi pilotoida.

4. LAADUN KEHITTÄMINEN – OHJAAJIEN OSAAMINEN JA SAATAVUUS

- Mallin kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota harrastusten laadun kehittämiseen, erityisesti ohjaajien osaamisen kehittämiseen.
- Ohjaajien osaamisen kasvattaminen on selkeä kehityskohta. Osaavien ohjaajien saatavuuden haasteisiin tulisi löytää ratkaisuja, esimerkiksi palkkauksen myötä. Parhaiten malli toimii, kun seuroissa on päätoimisia ohjaajia, jotka seurat valitsevat ja kunnat rahoittavat.
- Lasten Liike -ohjelma tulisi saada kiinteämmin osaksi harrastamisen mallia. Ohjaajien osaaminen, harrastamisen laatu ja harrastusten saavutettavuus kehittyisi, jos kunnat hankkisivat Lasten Liike -koulutukset kaikille kunnassa toimiville liikunnallisen harrastustoiminnan ohjaajille. Lasten Liike -toimintaa on kehitetty vuodesta 2015 alkaen, ja koulutuksiin on osallistunut satoja ohjaajia. Tunnus kertoo laadukkaasta ja kaikille avoimesta toiminnasta.
- Ohjaajien osaamiseen liittyy keskeisesti harrastamisen turvallisuus ja vastuullisuus. Vastuullisuuden edistämiseksi voidaan yhtenä työkaluna hyödyntää Vastuullinen valmentaja -verkkokurssia, jolla voidaan edistää laadukkaampaa ohjausta ja turvallista toimintaympäristöä.
- Avustuksen hakuprosessin aikataulua tulee parantaa niin, että harrastustoiminnan käynnistämiseen jää avustuspäätöksen saamisesta riittävästi aikaa. Näin saadaan aikaiseksi laadukkaampaa harrastustoimintaa.

SUOMEN
OLYMPIAKOMITEA

5. VAIKUTTAVUUDEN MITTAAMINEN

- Mallin jatkon kannalta on keskeistä, että voidaan osoittaa mallin vaikuttavuus. Avustuskriteerien täyttymisen toiminnassa on yksi työkalu vaikuttavuuden seurantaan. Myös jälkikäteen harrastustoimintaan osallistuneilta tulisi tiedustella kyselyllä, kuinka moni on löytänyt tätä kautta oman mielekkään harrastuksen, jotta tuloksellisuus voidaan osoittaa. Myös lopettamisen syyt on tärkeä selvittää.
- Ensimmäistä vaiheesta saadut palautteet tulisi koota ja niistä tehdä huolellisesti johtopäätökset kehittämiseen.
- Lasten ja nuorten harrastamisen toiveet tulee ottaa tarjonnassa paremmin huomioon. Näin varmistetaan, että harrastaminen on aidosti mielekästä, ja että lapset ja nuoret ovat innokkaita jatkamaan. Kuitenkin on ymmärrettävää, ettei kaikkea harrastamista voi tarjota kaikille esimerkiksi olosuhteiden puutteiden vuoksi. Tällöin tulisi voida järjestää ainakin kokeilukertoja esimerkiksi siten, että harrastamista kokeillaan koulun ulkopuolella, mutta lähtö ja paluu tapahtuvat koululle yhdessä.
- Vaikuttavuutta voitaisiin tarkastella SuomiSportilla, jota hyödyntämällä voitaisiin tehdä jatkuvaa seurantaa mallin myötä syntyneen harrastustoiminnan laajuudesta.

6. RAHOITUKSEN TURVAAMINEN

- Valtionrahoituksen jatkuvuus on tärkeää: ilman sitä mallia ei voida toteuttaa yhdenvertaisesti maamme eri osissa.
- Kaikki kunnat tulisi saada harrastamisen mallin piiriin, jotta mahdollisuudet harrastaa ovat mallin tarkoituksen mukaisesti yhtä hyvät kaikilla Suomen lapsilla ja nuorilla.
- Rahoituksen tulee kasvaa samassa suhteessa kuin mallissa mukana olevien kuntien määrä.
- Myös jatkossa rahoituksen tulee perustua valtionavustuksiin, koska näin voidaan seurata avustusten käyttöä ja vaikuttavuutta.
- Rahoituksen tulee joustavasti mahdollistaa mm. koordinaatio, koulutukset ja kuljetukset.
- Lasten ja nuorten harrastamiseen liittyvät avustuksia tulisi yhdistää. Tällä hetkellä rahoitusta haittaa hajanaisuus ja pirstaleisuus, joka tuottaa tarpeetonta byrokratiaa hakijoille. Ainakin Opetushallituksen avustus koulun kerhotoiminnan tukemiseen ja aluehallintoviraston avustus lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan ovat päällekkäisiä hakuja.
- Kuntien tulisi järjestää haut aina avustustenjakoina, ei kilpailutuksina. Tällöin seurojen verotuskohtelu on kevyempää ja harrastustoimintaan jää enemmän rahaa. Lisäksi kilpailutuksiin osallistuminen ei ole useinkaan seurojen osaamisen ytimessä, jolloin hyviä mahdollisuuksia lasten harrastuksille jää tarjoamatta pelkästään byrokraattisista syistä.
- Seurojen ja liikunta-alan yritysten roolia harrastamisen mallin palveluntuottajana tulee tukea, esimerkiksi yhtenäistämällä liikuntapalvelujen alv-kanta alempaan verokantaan.
- Julkisen rahoituksen lisäksi yrityksille tulee avata mahdollisuus osallistua mallin rahoittamiseen.
- Seurojen tai yhdistysten yhteistyöryhmiä tulee voida rahoittaa kokonaisuutena.
- Palvelusetelimallia tulee voida hyödyntää osana harrastamisen Suomen mallia.
- Lisäksi harrastustoiminnan järjestämisessä tulisi huomioida koulujen kesäloimat, jolloin rahoitusta tulisi voida yhtäläisesti käyttää.

7. MONINAISUUDEN TUKEMINEN

- Toiminnan tavoitteena on inklusio. Erityisen tuen tarpeessa olevia oppilaita kannustetaan ja tuetaan osallistumaan yhteisiin harrastuksiin ja kerhoihin muiden koululaisten kanssa. Kaikille avointen harrastusten ja kerhojen rinnalla pyritään järjestämään myös toimintarajoitteisille lapsille kohdennettua toimintaa.
- Toiminnan järjestäjä sitoutuu järjestämään toimintaa ensisijaisesti esteettömissä tiloissa. Minimivaatimuksena on, että tiloista tuotetaan selkeät kuvaukset, joissa kuvaillaan niissä toimimista ja niiden esteettömyyttä.
- Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista seurataan.
- Mallin puitteissa voidaan edistää etsivää liikuntatyötä, jolla torjutaan nuorten syrjäytymistä ja houkutellaan harrastusten ulkopuolella olevia nuoria liikunnan ja yhteisöllisen seuratoiminnan pariin.
- Viestinnässä on tärkeä korostaa, että kaikki harrastaminen ja kaikkien harrastaminen on arvokasta.

Ehdotuksia seuraavalle eduskuntakaudelle -

Tiivistelmä

- Laajennetaan harrastamisen Suomen malli kaikkiin kuntiin ja kouluihin koko ikäluokka ja kasvatetaan sen rahoitusta samassa suhteessa.
- Pidentetään avustuskautta vuodesta kolmeen vuoteen.
- Kehitetään harrastamisen Suomen malliin mahdollistavia polkuja liikuntaharrastamiseen, seuratoimintaan ja urheiluyläkouluihin.
- Tarjotaan Harrastamisen Suomen mallin kautta mahdollisuus harrastaa monipuolisesti ja kokeilla erilaisia harrastusmuotoja.
- Edistetään mallin puitteissa etsivää liikuntatyötä, jolla torjutaan nuorten syrjäytymistä ja houkutellaan harrastusten ulkopuolella olevia nuoria liikunnan ja yhteisöllisen seuratoiminnan pariin.
- Kehitetään Harrastamisen Suomen malliin mahdollistavia polkuja liikuntaharrastamiseen, seuratoimintaan ja urheiluyläkouluihin. Luodaan vaihtoehtoja myös tavoitteellisempaan harrastamiseen.
- Selvitetään ja pilotoidaan Harrastamisen Suomen mallin laajentamista toisen ja korkea-asteen opiskelijoihin.
- Edistetään seurojen ja muiden paikallisten liikuntatoimijoiden roolia harrastamisen mallin palveluntuottajina.

Kehittämissuositukset on laadittu yhteistyössä Suomen Olympiakomitean ja liikunnan aluejärjestöjen kanssa. Valmistelussa on kuultu mm. seuroja, kuntia, lajiliittoja, Paralympiakomiteaa ja muita liikuntajärjestöjä.

*Julkaisija: Suomen Olympiakomitea
Toimitus: Suomen Olympiakomitea / yhteiskuntasuhteet
Taitto: HannaR ky
Kuvat: Suomen Olympiakomitea*